

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
„ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ”
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

ЗБІРНИК СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ (КЕЙСИ)

ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

з навчальної дисципліни „ІНСТИТУЦІЙНА ЕКОНОМІКА”

підготовки магістра спеціальності 081 «Право»

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри
правознавства
24 березня 2016 року
протокол № 7
Зав. кафедри
_____ проф. С.С. Ніколенко

Полтава – 2016

Збірник ситуаційних завдань (кейсів) з навчальної дисципліни «Інституційна економіка»

Кейс 1.

У перший день видачі зарплати біля каси збирається величезна черга. Уявіть себе на місці головного бухгалтера. Чи порадите Ви своєму касиру вивісити біля віконця табличку з проханням до всіх тих, кому гроші потрібні не так терміново, прийти на наступний день? Чим Ви керуєтеся у цій ситуації?

Кейс 2.

У метро в годину пік на ескалаторі накопичується велика кількість пасажирів. Зліва, як правило, пасажери проходять вперед, праворуч - стоять. Хто розподіляє їх по рядах? Хто визначає місце окремої особи на ескалаторі? Чи допомагають вказівки диспетчера типу: «Стійте праворуч, проходите зліва» визначити кожному своє місце, чи змінюють такі вказівки що-небудь у роботі ескалатора?

Кейс 3.

Американський філософ Альфред Норт Уайтхед в своїй книзі «Пригода ідей» так характеризує «економічну людину»: «Його краса у тому, що він завжди і в усьому передбачуваний. Не тільки він сам, але і його сусіди завжди знають, чого він хоче ... Його батько і дід мали ті ж самі бажання і точно так же задовольняли їх. Де б не виникала якась нестача, економічна людина в першу чергу дізнається, чого саме бракує і як задовольнити споживача ... Все це надзвичайно просто і, якщо належним чином подумати, навіть очевидно ... Але як тільки ми маємо справу із соціальною системою, схильною до значних змін, ця найпростіша картина людських відносин повинна розглядатися вже зовсім по-іншому». Чому ми все-таки використовуємо абстрактну модель «економічної людини»?

Кейс 4.

Чи є наступні приклади зразками раціональної поведінки:

- призер олімпіади з шахів віддав на благодійні цілі половину отриманого ним призу в 50 тисяч доларів;
- молода людина замість занять спортом викурює по пачці сигарет щодня;
- талановита актриса у розквіті слави покинула сцену і стала монахинєю.

Кейс 5.

Оцініть, наскільки вірні наступні твердження:

- якщо збільшиться моя грошова зарплата - це добре для мене. Якщо профспілки в усіх галузях доб'ються підвищення зарплати - це добре для економіки країни в цілому?
- якщо один власник фірми зменшить зарплату своїм робітникам, його витрати скоротяться - це добре для нього; якщо всі підприємці вчинять так само - це добре для всіх підприємців країни в цілому?
- я знайшов лазівку в законодавстві і не плачу податків - це добре для мене (збільшилися мої доходи); все доросле населення країни знайшло лазівки в законодавстві і не платить податків - це добре для всього населення?

Кейс 6.

Обґрунтуйте свої відповіді з позицій традиційної економічної науки та інституційної економіки на кожне з наступних тверджень:

- проблема «що робити» виникає тільки в умовах обмеженості ресурсів і характерна лише для приватного бізнесу;
- проблема «як виробляти» не виникає у країн з великою чисельністю працездатного населення;
- проблема «для кого виробляти» не є актуальною для країн з централізованим плануванням.

Кейс 7.

Ви присутні на диспуті між прихильником ринкової і прихильником централізовано-керованої економіки. Перший з названих учасників стверджує: «Ринок - завжди і всюди є найбільш ефективною формою господарювання». Інший же заперечує: «Централізована система господарства більш ефективна за ринкову, тому що усуває хаос і невизначеність ринку». Хто правий у цій суперечці, на Ваш погляд, з точки зору інституційної економіки?

Кейс 8.

В інституційній економіці прийнято розрізняти юридичні, реальні та моральні права. А ось сценка із продовольчого супермаркету, який організував грандіозний розпродаж товарів власного імпорту. Без черги до каси звертаються: а) продавець-консультант із сусіднього відділу супермаркету; б) літній чоловік з орденами на грудях і посвідченням про інвалідність; в) бабуся без всяких документів, яка виправдовується поганим самопочуттям. На які права розраховує кожна з цих осіб? Чи будуть вони реалізовані на практиці?

Кейс 9.

Уявіть собі ситуацію, яка досить часто зустрічається на практиці: жителі першого поверху звичайного панельного будинку, змучені постійним шумом і запахом бензину автомобілів, що припарковуються у них під вікнами, починають зводити загородження і розбивати на землі під своїми вікнами квітники. Автомобілісти ж, обурені такою поведінкою, постійно ламають огорожі і псують квітники. Хто правий у цьому конфлікті? Як би Ви охарактеризували цю ситуацію, використовуючи поняття «специфікація прав власності»?

Кейс 10.

Представники нової інституційної економіки у своїх роботах часто підкреслюють, що найважливіша функція інститутів - економія трансакційних витрат. Чи немає тут протиріччя з тим фактом, що функціонування інститутів саме породжує трансакційні витрати? Наприклад, діяльність держави пов'язана з витратами на утримання законодавчої влади, судів, поліції тощо. Як би Ви відповіли на поставлене запитання?

Кейс 11.

На ринку старих комп'ютерів є дві групи продавців: одна група пропонує техніку, яка мало використовувалася і знаходиться у дуже гарному стані. Продавці згодні продавати її не менш, ніж за 1,2 тис. дол. А потенційні покупці готові заплатити за них не більше 1,4 тис. дол. Друга група продавців пропонує до продажу комп'ютери, які майже повністю виробили свій ресурс. Вони готові віддати їх за будь-яку ціну, що перевищує 600 дол. Покупці ж готові сплатити за них не більше 800 дол. Кількість «поганих» і «хороших» комп'ютерів приблизно однакова. Яка продажна ціна комп'ютерів встановиться на ринку, і до яких наслідків це призведе? Оцініть ситуацію з погляду основ інституційної економіки.

Кейс 12.

Чому б продавцям фальсифікованих і неякісних товарів не давати покупцям гарантії при їх реалізації? Адже надання гарантій свідчить про високу якість продукту, і недобросовісним торговцям це допомогло б легше збувати їх товари. Наскільки така пропозиція відповідає головним положенням інституційної економіки?

Кейс 13.

Наскільки є значущим для різних професій високий рівень споживання у якості сигналу про професійні здібності людини? Чому, наприклад, відомий вчений, який займається фундаментальною фізикою, не вбачає нічого непристойного в тому, що він приїжджає у свій інститут на недорогому автомобілі або громадським транспортом, а для працівника, який намагається досягти успіху у відомому банку, було б помилкою з'явитися перед своїм клієнтом на подібному засобі пересування?

Кейс 14.

Один з найвизначніших представників інституційної економіки О. Вільямсон відзначав, що контракт можна вважати повністю презентативним, якщо «... всі відповідні майбутні обставини, пов'язані з пропозицією товару або послуги, заздалегідь описуються і прораховуються з точки зору ймовірності різних сценаріїв розвитку ситуації ». Використовуючи це визначення, розташуйте перераховані нижче приклади в порядку наростання, на Ваш погляд, презентативного контракту:

- державне замовлення на виготовлення військової техніки;
- угода на фондовій біржі;
- угода між двома мафіозними угрупованнями про розподіл ринку збуту наркотиків у великому місті.

Кейс 15.

На семінарі з інституційної економіки два студента сперечаються. Один стверджує: «Для впевненості в тому, що зобов'язання за контрактом будуть виконані, сторонам треба врахувати і передбачити всі можливі обставини, які можуть виникнути, ввести їх в контрактну угоду і завірити у нотаріуса. Такий

контракт і буде називатися терміном «фірма». Інший заперечує: «У такому разі існування фірм як таких взагалі неможливо». Хто має рацію, на Ваш погляд, в цій суперечці?

Кейс 16.

Ви - людина, яка не любить «жити в борг». Ви не взяли грошей, запропонованих Вашим другом у позику, щоб купити на цьому тижні автомобіль. Від чого Ви відмовилися, з точки зору розширення свободи вибору, що надається кредитом? Що натомість придбали?

Кейс 17.

У Швейцарії перш, ніж почати будівництво приватного будинку на своїй території, його власник повинен вбити дерев'яні кілки, що імітують каркас майбутнього будинку таким чином, щоб сусіди могли уявити собі його розміри. Якщо протягом законодавчо встановленого терміну в муніципалітет не надійдуть листи з обґрунтованими протестами сусідів, власник ділянки може починати будівництво. Чим пояснюється така тривала процедура?

Кейс 18.

В яких з перерахованих випадків можливо досягти домовленості без втручання держави, а в яких - втручання держави необхідно:

- обговорення проблеми боротьби з порушенням озонового шару;
- хімічний комбінат, розташований поруч із заповідником, зумовлює руйнівну дію на навколишнє середовище;
- при будівництві гаража на вашій ділянці Вам необхідно спиляти дерево, що росте на сусідній ділянці та поширює кореневу систему на Вашу територію;
- замулювання річок внаслідок недотримання підприємствами правил скидання стічних вод;
- один з членів житлово-будівельного кооперативу (ЖБК) здає приміщення своєї квартири під офіс; натовпи відвідувачів викликають невдоволення мешканців будинку.

Кейс 19.

Чи справді безкоштовну освіту і медицина - тягар для суспільства? Як Ви вважаєте, наскільки виправдані безкоштовні послуги в цій галузі в слаборозвинених країнах, де існує значний бюджетний дефіцит?

Кейс 20.

Поясніть, використовуючи положення інституційної економіки, чому у 80-х роках ХХ ст. було припинено будівництво атомної електростанції на півострові Крим? Адже це могло вирішити проблему енергозабезпечення Криму.

Кейс 21.

Як би Ви прокоментували твердження з підручника С. Фішера «Економіка»: «Національні парки - це змішаний випадок, так як природа в

парках - це суспільне благо, по крайній мірі, до тих пір, доки в парку не стає занадто тісно ». У чому сенс згадки про тісноту?

Кейс 22.

Приймається рішення про фінансування витрат на охорону громадського порядку в місті. Вартість проекту - 500 млн. грн. Кожен громадянин, погодившись брати участь в цьому заході, повинен заплатити 5 тис. грн. Проаналізуйте можливі варіанти прийняття рішень, використовуючи «дилему ув'язненого».

Кейс 22.

Трьом групам виборців запропоновано здійснити свій вибір з приводу трьох програм X, Y, Z. Кожна з груп присвоює зазначеним програмам свій рейтинг (1, 2, 3). Відобразіть «парадокс голосування», або закону Кондорсе, якщо розміщення можливих комбінацій і порядок голосування наступний (вказано у таблиці):

	Група 1	Група 2	Група 3
X	3	2	1
Y	1	3	2
Z	2	1	3

1 тур голосування: вибір між X і Y, який буде результат?

2 тур голосування: вибір між Y і Z, який буде результат?

3 тур голосування: вибір між X і Z, який буде результат?

Кейс 22.

Лауреат Нобелівської премії з економіки 1986 р Джеймс Б'юкенен в співавторстві з Гордоном Таллоком в книзі «Підрахунок згоди» проаналізували мотиви прийняття політичних рішень. На їхню думку, люди, переходячи зі сфери ринкової діяльності у політичну, не змінюють правил ринкової поведінки і прагнуть використовувати державні бюрократичні структури для задоволення власних інтересів. Дж. Б'юкенен і Г. Таллок відзначають, що якщо фірми повинні аналізуватись як «такі, що прагнуть до максимального прибутку», то політичних діячів необхідно розглядати як «таких, що намагаються отримати максимум голосів», а державні бюрократичні структури - «прагнуть до максимального збільшення своїх розмірів ». Поміркуйте над запропонованим текстом і сформулюйте відповіді на наступні питання:

1) Як Ви розумієте категорію «економічної ренти» при переході людини з економічної сфери діяльності у політичну?

2) В чому полягає приватний інтерес державної бюрократії?

3) Яка сутність пошуку політичної ренти?